

Øster Hornum sogns præster gennem århundreder

Skrevet 2002 af Poul Christensen

Det kunne have været en af de lokale præster, der her er afbildet, hvad det nok ikke er. Figuren i vores kirke skal, efter hvad man i dag mener, forestille Sankt Kjeld, der i levende live havde været provst for augustiner munkene i Viborg. Tager vi fantasien i brug, kan vi sagtens forestille os, at figuren, der er skåret engang efter år 1200, forestiller den lokale præst. Imidlertid må vi nok regne med at vores figur kommer et helt andet sted fra. Det er i hvert fald næppe den lokale snedker der har ført kniven.

På de følgende sider vil vi kort prøve at følge de mange præster, der har beklædt embedet som sognepræster i Øster Hornum gennem århundrederne.

Det kunne være spændende at have fotografier af alle de præster, der har været sognehyrder for menigheden i Øster Hornum gennem alle årene. Det kan jo desværre ikke lade sig gøre, men man kan da forsøge at berette en lille smule om de personer, der gennem tiderne har beklædt embedet som præst her i sognet, ud fra de kilder der foreligger.

I tiden omkring år 1500 nævnes enkelte navne sporadisk. En **Niels Jensen**, en **Jacob Hansen** og en **Ib Lauritsen** skulle have virket som sognepræster her i den sidste nedgangstid for den katolske kirke. De er for os blot navne.

Den første vi rigtigt hører om er **Hr. Jens Nielsen**, der i 1534 fik et tingsvidne på Hornum Herredsting, hvor en flok selvejbønder med navns nævnelse skulle fastslå hvilken jord der "fra Arild tid" hørte til præstegården, eller embedet om man vil. Det blev gjort så nøjagtigt, at vi i dag næsten kan fastslå præstegårdens præcise udstrækning. Det var Viborgbispens, Johan Friis, der nok havde på fornemmelsen at et eller andet slemt var under optræk, og som derfor havde travlt med at fastlægge kirkens rettigheder.

Mere ved vi ikke om Hr. Jens. Han var endnu katolsk præst, og hans vidner var endnu selvejere, et forhold som deres engagement i skipper Klements oprør på samme tid hurtigt skulle ændre. Kort tid efter måtte de tidligere selvejere konstatere, at de alle var blevet dømt til døden, et forhold de kunne, og så sig nødsaget til, betale sig fra. Samtidig mistede de deres selveje og blev fæstebønder under kronen. Biskoppen i Viborg måtte også opleve den tort, at kronen inddrog alt hans jordegods.

Og Hr. Jens Nielsen i Øster Hornum måtte til at lære sig Luthers lille katekismus, dersom han ville beholde embedet. Det ville han nok, for det ser ud til at han også blev stedets første Lutherske præst.

I 1545 nævnes der en **Eski Ibsen**.

Det er ikke viden om de ældste præster der tynger. Den næste i rækken var **Eskild Nielsen**, og navnet er det eneste kendskab vi har til ham.

Sønnen derimod bliver vi mindet om jævnligt, idet han i 1604 forærede kirken dens smukke renaissance prædikestol. En afbrækket træliste fra prædikestolen skulle have båret denne oplysning, så det skal nok passe.

Præsten var **Niels Eskildsen**, der åbenbart har været nogenlunde velsitueret, siden han kunne give kirken sådan en gave. Vi ved ikke meget om ham, han levede endnu i 1624, men var da ude af embedet, for en dag da ”den unge sognepræst” var borte fra sognet måtte han i hast træde til og døbe et barn, men glemte i skyndingen at øse vand over barnets hoved. Den slags gav problemer, og det er da også fra Viborg Landstings dombog denne oplysning stammer.

Hans efterfølger ”den unge sognepræst” var **Niels Nielsen**, der i juli måned 1637 efterlyste sin tjenestepige Maren Jensdatter, som var rømt af tjenesten. Da hans søster Gertruds mand på Bjerregård dør i 1642, bliver præsten den der får den ene søns arv i værge, et værgemål, som hans efterfølger i kaldet måtte tage på sig, da han i 1646 bliver kaldet til Øster Hornum.

Denne var **Joen Jensen**, der var en åndemaner af rang. Den dag han døde, var byens soldater ude for at eksercere, da de pludselig hørte en jublende røst i luften der råbte: ”Nu er hr. Joen i Hornum død!”. Det var mørkets ånder, som kunne ånde lettet op, nu da deres vældige modstander var borte.

Det fortælles at hr. Joen var ret nidkær med at holde øje med sine karle, om de nu også bestilte noget. En af karlene fandt det ubehageligt, og en aften da den gode præst var på sin sædvanlige runde havde karlen klædt sig ud som spøgelse,

for at forskrække præsten, naturligvis. Det minder lidt om fastelavnsløjer det der skete.

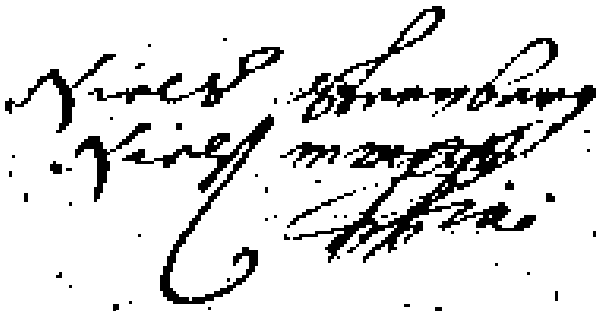
Det skulle han nu ikke have gjort. Hr. Joen, der nok vidste hvad man gør med de onde ånder, gav sig på stedet til at mane karlen, der straks begyndte at synke i jorden. Han var allerede sunket i til knæene, da præsten opdagede hvem han var i gang med at eliminere, så han måtte i en fart ind for at få præstekjolen på og gribe kalk og disk. Dernæst ud for at berette karlen, der ikke stod til at redde, hvorefter han for at gøre pinen kort, manede ham helt ned i jorden. Og det skal jo nok passe alt sammen.

Hr. Joen var gift med Anne Lauridsdatter Kras, der var ud af en stor søskendeflok. Hendes bedstemor var adelig og søsteren Karen var gift med Mourids Nielsen på Vestergård i Moldbjerg, og i de urolige tider med flere svenskekrige, der i høj grad gik ud over jyderne, havde svogeren tilsyneladende fået den ide at gemme hjemmets sølvtøj på kirkeloftet oven over hvælvingerne.

Imidlertid må han senere have overset en sølvske, for da murerne i Øster Hornum for en del år siden var på kirkeloftet, fandt en af håndlangerne en sølvske med Mourids Nielsens initialer på. Menighedsrådet fik da den ide at lade nationalmuseet give en vurdering af skeen. Det medførte så naturligvis blot at sølvskeen blev inddraget som danefæ, idet man dog tilbød menighedsrådet at det kunne købe sig til en afstøbning, hvilket man så gjorde. Skeen, der er af den ret almindelige drueklassetype, er nu udstillet på Lokalarkivet.

Joen Jensen oplevede i sin tid i embedet at hans degn, Jakob Christensen, under et åbenbart ret animeret julegilde i Volstrup blev stukket ihjel af en af de øvrige festdeltagere.

Efterfølgeren var **Niels Nielsen Steenberg**, der beklædte embedet fra 1684 til 1692. I hans tid måtte samtlige præster og degne afgive en indberetning til biskoppen i Viborg om deres embede, deres indkomster, boliger, jordtilliggender, besværinger og andet vedrørende kaldet.

Samtlige indberetninger er indført i ”Stiftsbogen”, som er dateret 1. september 1690. Poul Sørensen Kjørulf bevidner, at det er Steenbergs indberetning, der er indført i bogen, og han kalder Steenberg for ”salig”, hvorfor den må være indført efter præstens død.

Peder Hansen Wallenberg, der fulgte efter ham, var præst her i 40 år til sin død i 1732. Han var en nidkær præst, der ofte formanede menigheden om at møde i kirken til tiden, at sørge for at de unge var med og blev i kirken efter gudstjenesten, så de kunne blive overhørt i Luthers lære, dersom de ikke ville straffes efter Danske Lov. En formaning som han måtte gentage mange gange.

Sognets ældste kirkebog blev taget i brug i hans tid, 1707. Efter sigende skulle der have været et par ældre bøger, som senere skal være gået tabt. Hans indførsler er som i så mange andre af vore ældste kirkebøger temmelig rodede. Kirkebogen var egentlig blot en dokumentation for præstens arbejde, hvorfor mange præster ikke tog det så nøje med hvordan bogen så ud og blev ført. Til tider kan man fornemme at præsterne har samlet lidt sammen gennem tid, inden de fik sig taget sammen til at indføre deres notater. Wallenbergs kone og datteren Kirstine blev ofte brugt som faddere ved barnedåb fremgår det af kirkebogen.

Peder Wallenberg døde som provst. I 1728 beklagede han sig over at byens folk ikke længere satte majstang op ved kirken til pinse, som det altid havde været skik i sognet. I hans tid må Kingos salmebog også være kommet til sognet og blevet taget i brug. Et enkelt eksemplar har overlevet og er nu på lokalarkivet. En afbildning af kolofonen ses herunder.

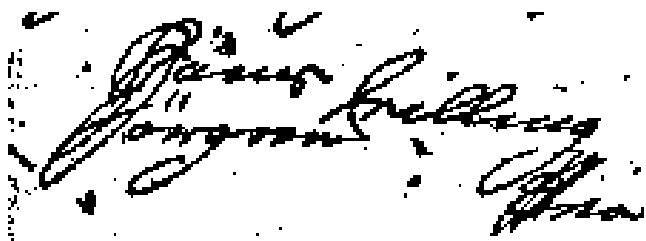

Jens Pallesen Kjørulf, der have været præst i Sønderup, fik kun 4 år i embedet. Han døde allerede i januar måned 1736, og hans kone Christence Laurberg måtte som enke bære deres yngste barn Jens til dåb i april. Jens Pallesen må være ud af den kendte gamle nordjyske Kjørulf-slægt. Han førte ikke selv kirkebogen, det fortsatte degnen Christen Stub med, et job han allerede havde fået i Wallenbergs sidste år.

Magister **Hans Jørgen Ludvigsen Milling** blev indsat i forsommeren 1736 og blev således den første præst her, der fik et konfirmandhold. Konfirmationen blev netop påbudt dette år. Milling skulle have været rektor i Hobro inden han fik kaldet. Han blev derfor af menigheden anset for at være en lærd mand. Det var næppe hans prædikener, der kunne begrunde dette. En senere præst sammenlignede hans taler med ”en klump fersk smør med enkelte grove, uopløste saltkorn i”.

Alligevel var han vellidt af sin menighed, han var godlidende og søgefuld, jævn i omgang, men havde dog en vis værdighed, der forlente ham med respekt blandt befolkningen. Som præst var han ikke særlig nidkær, men han endte dog som provst, og sønnen Ludvig Christian var kapellan her i denne periode. Denne søn blev senere sognepræst i Romdrup-Klarup, men må have været så glad for sin

barndoms by, at han som emeritus slog sig ned i Øster Hornum, hvor han ved sin død efterlod sig et legat til værdigt trængende. Selv var han barnløs.

Omkring 1740 fik landet en egentlig skolelov. I pietismens tid var der mange tanker fremme om at almuens børn skulle lære at læse og skrive deres modersmål, foruden at de naturligvis skulle sættes ordentlig ind i kristendommens grundbegreber. Tankerne kom fra højeste sted, så der blev lavet flere

undersøgelser, rettet forespørgsler til præsterne om degne og skoleholdere, boliger etc. Derfor kan vi ofte finde, at den gode pastor Milling har måttet fatte pennen. Milling foreslog, at der blev indrettet skolehus i Hornum, hvortil så børnene fra byen, Hæsum, Estrup og Abildgaard kunne gå. Tilsvarende kunne man så bygge en skole i Volstrup, der skulle betjene Frendrup, Moldbjerg, Mølgaard og Guld-bæk. Det blev nu ikke til noget, og der skulle gå 100 år før man fik lidt mere styr på skolevæsenet. Befolkningens interesse var nu næppe heller ret stor.

Millings kone, Karen Ursin skulle have været en ret skrap madamme, et forhold han bar med stor tålmod og prøvede på at udglatte. Milling døde i embedet 1774, 63 år gammel.

Hans efterfølger var af bondeæt. **Frederik Christian Olsen Haaslund** hed han. Han havde været kapellan hos Milling før han fik kaldet. Han var så fattig da han kom, at menigheden måtte skillinge sammen til en præstekjole til ham. Men da han var en god økonom, blev han med tiden ret velstillet og nybyggede præstegården i 1785.

Som det ofte var skik dengang, så giftede han sig med forgængerens datter Charlotte Vilhelmine, et ægteskab der ikke var særlig lykkeligt. Nidkær og streng havde han ry for at være. Det blev også påstået, at han selv skulle have problemer med det sjette bud. Da hans kone døde ret ung, giftede han sig på ny, og med Charlotte Louise W. fik han en enkelt søn, der fik faderens navn. I modsætning til Milling skulle han, hvad embedsførelse angår, stå langt over denne, men folk brød sig ikke meget om ham, var vel nærmest lidt bange for ham. Et forhold der måske hang sammen med den strenghed hvormed han krævede sine embedsindkomster overholdt. Haaslund, der opnåede at blive provst, døde allerede i 1791.

Ole Sletting, der efterfulgte ham, var psykisk meget ustabil, tungsindig som han var. Han var gift med en frøken Lüttichau fra Lerkenfeld og dette ægteskab var ret ulykkeligt. Man ved ikke meget om ham som præst, ud over at han skulle have messet ganske smukt. Hans psykiske ustabilitet gav sig en dag udslag i, at han gik op på præstegårdens loft satte ild til stråtaget, der dog blev reddet ved folkenes hurtige indsats, men da han en junidag i 1802 var i Nibe hængte han sig. Han blev kun 38 år gammel, efterladende sig kone og 3 børn.

Hans bror **Lars Sletting**, der kom fra Horne-Asdal, var her kun et enkelt år, inden han flyttede til Sønderholm-Frejlev menighed, der kunne give ham det skudsmål at han var en "flink og brav" præst.

Søren Villumsen var her fra 1804 til 26. Han havde som sine to forgængere gået i Roskilde skole, men kom ellers fra yderst fattige kår. Som student havde han i en del år manuduceret til teologisk embedseksamen. Villumsen havde et godt ry i menigheden, var eksemplarisk som præst, om end han blev regnet for noget streng. Hans kone var meget afholdt af menigheden og blev længe erindret som et elskeligt menneske. Parret havde fem børn, hvoraf den ældste døde som overlæge i Altona.

Johan Emanuel Grove kom i 1826. Han var et meget blidt menneske med en redelig karakter. Han var temmelig svagelig, og ofte måtte menigheden bære over med ham, fordi han på grund af sin svaghed ikke kunne forrette tjeneste. I hans tid blev Restrup kapel forenet med Øster Hornum kald. Desuden blev skolerne i Hornum og Hæsum ombyggede, og der blev bygget fattighus omtrent overfor hvor Nihøjevej i dag udmunder i Nibevejen. Grove var ugift da han kom til byen, men giftede sig med

Marie Johanne Georgia Larsen med hvem han fik 5 børn. I 1838 flyttede han til Reerslev og Vindinge ved Roskilde, til et for hans helbred mere mildt klima. Grove døde i 1853.

Frederik Andreas Hansen er den første præst vi har et billede af. Han var fynbo, født i Hjallesø 1807, hvor hans far var residerende kapellan. Faderen læste selv med sønnen, og allerede som 23-årig var han cand. theol. Dernæst var han i nogle år lærer ved Roskilde skole, blev i 1838 ordineret og fik kaldet i Øster Hornum samme år. Året efter blev han gift med Claudine Marie Jørgensen med hvem han fik 4 børn. Det er fra pastor Hansens hånd man har bevaret den livfulde fortælling om "Slavekrigen" i 1848.

Det ser ud til at pastor Hansen i en periode sad i det første Folketing efter Grundlovens indførelse i 1849, men allerede i 1852 blev han forflyttet til Fraugde ved Odense, hvor han også blev provst for Bjerre - Åsum herreder. Han blev emeritus i 1883 og døde i 1890 og ligger begravet på Fraugde kirkegård. Fra Fraugde havde han ry for at være en ret myndig præst og provst. Han har i Liber Daticus indført en hel del oplysninger om embedet i Øster Hornum.

Claus Frederik Vilhelm Bendz var urtekræmmersøn fra København og 40 år da han kom til byen. Han havde da forskellige skolejobs bag sig. Bendz var en alsidig begavelse, der blandt andet havde arbejdet med historie og personalhistorie, og desuden havde studeret sanskrit.

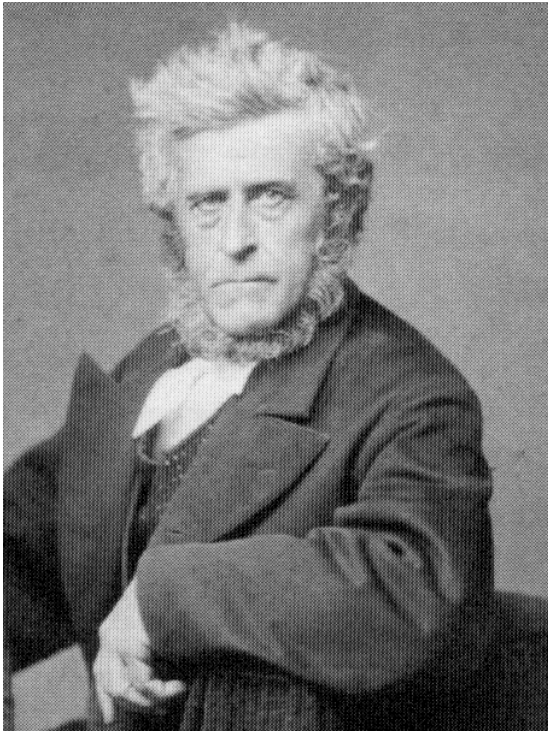
Fra 1846 havde han været præst og fyrpasser på Thunø, hvor han i 1852 havde den uhyggelige oplevelse at præstegården brændte, mens han var bortrejst. Ved den lejlighed mistede han hen ved 800 bind af sin store bogsamling. Da det havde lange udsigter med at få bygget ny præstegård, og familien måtte tage til takke med et værelse bag skolen, søgte han og fik kaldet i Øster Hornum.

I 1840 havde han ægtet Annette Martine Østerreich, datter af en indvandret tysk skræddermester i København. Med hende havde han en søn.

I 1859 udgav han "Barnedåbens gyldighed og tilladelighed", et skrift han lod omdele til hele menigheden.

Da han havde et ret svagt helbred søgte han i 1860 forflyttelse til Lysabild på Als, fordi præstegården i Øster Hornum var ret fugtig, så hans konstitution ikke kunne holde til at bo der. Han beskrives som en retsindig præst, der med troskab og samvittighedsfuldhed passede sit embede. Hans store viden og begavelse skabte ham stor agtelse, såvel indenfor som udenfor menigheden. Bendz døde i 1880 og ligger begravet i Lysabild.

Den næste i rækken blev **Jeremias Wøldike**, en præstesøn fra Fåborg, der kom hertil i 1860. Han havde før været kapellan et par steder på øerne, og var nyligt blevet enkemand, da han med to små børn kom til byen.

Wøldike kom rent fysisk til at sætte stor præg på byen, idet han fra sin far havde arvet en stor interesse for frugtavl. Han fik anlagt en meget smuk præstegårdshave og sørgede for at den jord der hørte til gården kom i dyrkbar stand. Jorden havde længe været misrøgtet, men da Wøldike selv stod for gårdens drift, fik han snart sat skik på den. Bakken op mod kirken og haven kom til at bugne med frugttræer, og ved sin fraflytning i 1879 efterlod han sig ca. 500 forskellige frugtsorter, heriblandt det kendte Skovfogedæble, der skylder Wøldike sin forædling og udbredelse. Mange folk rundt om i sognet fik tilført frugtskud fra præstegårdens have. Wøldike delte meget gerne ud af sin store viden på dette felt.

Hele Katbakken lod han tilplante med nåletræer. Biskop Laub skrev om ham: ”Pastor Wøldike lever aldeles for sin menighed. Hans hele levevis er indrettet derefter. Som følge deraf findes der hos ham noget særegent, om man vil særheder, men som for den, der har gjort hans nærmere bekendtskab, kun kan gøre ham desto agtværdigere.” Det hedder også: ”Livlig, men ikke smuk kirkesang, Wøldike er ikke musikalsk. Messer ikke.” Det er fra biskoppens visitats vi finder disse ord. Da han også skulle overhøre de unge mennesker, noterede han: ”Ungdommen havde ikke let ved at svare.” Om hans prædiken skriver biskoppen, det var lignelsen om vintræet og grenen: ”Den mindede om hans kærlighed til naturen, agerbruget og frugttrækulturen, et af de midler, hvormed han stræber at komme i forbindelse med befolkningen og blive den nyttig.”

Pastor Wøldike var formand for sognerådet gennem 17 år. Fra Øster Hornum flyttede han i 1879 til Kværndrup på Fyn, hvor han døde i embedet i 1889.

Axel Riber, var født i 1849 i Aale ved Horsens, hvor faderen var kapellan. Han var her kun i 6 år, fra 1879 til 1885, hvorefter han kom til Østbirk og Yding.

Førstelærer Jens Sørensen Mark erindrer ham som en ”såre god og elskelig mand, der udførte alt, hvad der vedrørte hans embede med den største orden og omhyggelighed. Han hjalp altid hvor der var hjælp behov og var meget afholdt af befolkningen, der strømmede til kirken fra alle sider og næsten fyldte den søndag efter søndag”. Riber giftede sig først efter at han var flyttet fra sognet.

Christian Mathæi Riis kom til december 1885. Han havde været residerende kapellan på Læsø, men var allerede ved tiltrædelsen nedbrudt fysisk som psykisk. Han var uskikket til al præstegerning, og allerede efter få måneder måtte omegnens præster forrette gudstjenesterne for ham. I juli måned 1886 bad biskoppen ham om at søge sin afsked. Den aktuelle grund til

afskedigelsen var en hjemmedåb, hvor han i stedet for dåbsritualet blot var kommet med tilfældig snak. Der foreligger intet billede af ham.

Niels Peder Andersen Gade var gift med pastor Wøldikes datter. Han havde først været lærer i byen fra 1876 til 1883. Mens han var lærer læste han privat til studentereksamen, hvorefter han drog til København for at læse teologi. Da han var færdig i 1886 var han en tid kapellan i Ranum-Malle, indtil beboerne i Øster Hornum i 1887 ansøgte om at få ham til sognet, hvor embedet havde været vacant siden Riis' fratrådte.

Pastor Gade blev i september 1897 suspenderet og ved højesteretsdom i april måned 1898 fradømt kjole og krave samt retten til at udføre kirkelige handlinger i folkekirken, hvortil kom to års forbedringshusarbejde i Vridsløselille. Han blev dømt efter straffelovens § 174 og § 146. Efter udstået straf rejste han til USA, hvor han var musiklærer i Omaha og journalist i Blair, Nebraska, og præst ved en evangelisk-luthersk menighed, samt gårdejer i North Dakota. Han vendte senere hjem til Danmark, hvor han slog sig ned hos sin fraskilte kone, der drev en hattebutik i Kolding.

Det blev **Christian Frederik Vested**, der fik til opgave at genoprette tilliden til præsteembedet i sognet. Han var student fra Sorø Akademi og blev i 1897 vikar i Gades embede indtil dommen over denne. Vested var fra Hurup i Østhimmerland og havde været kapellan i Skelund, da han kom hertil. Han var gift med Else Marie Jensen fra Sejlflod, der fødte ham fire børn, hvoraf de to døde som små. Pastor Vested fik gennemført en samlet udstykningsplan for en del præstegårdsjord, og mange huse i byen blev rejst på disse udstykninger.

I 1912 fik sognet en filialkirke i Godthåb, der blev betjent af præsten i mange år, indtil den blev selvstændig i pastor Knudsens tid. I 1914 blev Vested forflyttet til Stenløse-Fangel på Fyn. Her blev han senere provst for Odense provsti.

Paulus Toft Kiilerich var født i 1876 i Aulum, som søn af byens lærer. Efter studentereksamen forsøgte han sig først som landmand i Aulum på en meget karrig jord, blev så forstander på Galtrup Højskole og endelig fik han sin eksamen i 1911, blev så kapellan i Jetsmark-Hune indtil han i 1914 blev kaldet til Øster Hornum, hvor han var til sin pensionering i 1946. Han døde i 1956. Kiilerich var gift med Nielsine Marentine Jensen, en pige fra hjem sognet. Han skriver et sted, at han fik sit navn Paulus fordi han var forældrenes 13. barn! Hjemmet var udpræget grundtvigsk i et sogn, hvor også Indre Mission havde stærkt fat. Selv bekendte han sig hele livet som grundtvigianer. Som præst var Kiilerich mere optaget af Grundtvigs frihedssyn end af dennes dogmatik, og ud fra det levede han og prædikede. Han var ret impulsiv af natur og så lyst på tilværelsen. Præstegården i Øster Hornum drev han selv i samarbejde med en bestyrer. De ældre i sognet mindes ham med glæde.

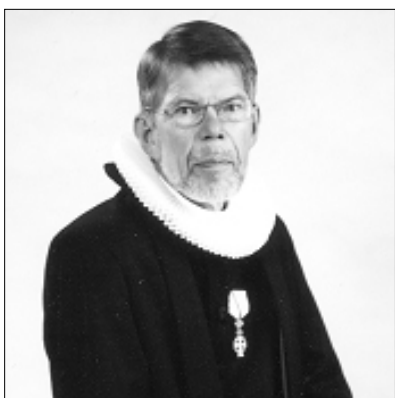

Knud Erik Henrik Knudsen var født i Lynderup i 1918, som søn af en gårdejer. Gift 1946 med Esther Marie Lund. Samme år kom han til Øster Hornum. Også han bekendte sig som grundtvigianer, men Knudsen søgte og fik forholdet til de Indre Missionske kredse opløst. Knudsen var en afholdt præst, der havde ord for at være en god prædikant. Et udvalg af hans prædikener er efter hans død blevet udgivet.

Som provst fik han den vanskelige opgave at føre den krævende Wagnersag. Efter at være blevet pensioneret i 1987 forblev han i byen til sin død i 1993.

Lejf Bak var oprindelig kommis og kom forholdsvis sent i gang med studierne. Han tiltrådte i 1987, men familien faldt aldrig til i byen, hvorfor han i 1993 søgte forflyttelse til Nykøbing Mors.

Poul Schmidt-Møller, født 1942, var oprindelig fra Horsens og kom hertil i 1993 fra Fyn, hvor han havde været provst. Han efterfulgte Lejf Bak og valgte i 2002 at gå på pension. Poul Schmidt-Møller blev i 1966 gift med Grethe, der nu arbejder som kordegn i Aalborg, hvor de har slået sig ned.

Kristine Jersin, sognets første kvindelige præst. Født 28. juli 1969. Opvokset i præstegården i Sdr. Lem mellem Ringkøbing og Skjern. Datter af provst Niels Jørgen Jensen og Grethe Jensen. Student fra Ringkøbing Amtsgymnasium i 1988. Cand. teol. fra Århus Universitet i 2000. Gift med Kim Jersin, it-konsulent, siden 1993. To børn. Sognepræst i Øster Hornum siden 2002.